

ПРОФІЛЬНА ПІДГОТОВКА СТАРШОКЛАСНИКІВ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ ЯК ШЛЯХ ДО ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ

Люлька В.С.

Чернігівський державний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка

У психолого-педагогічних дослідженнях з проблеми формування професійної спрямованості школярів на певну трудову діяльність описано даний процес як забезпечення послідовних і цілеспрямованих змін у потребах, інтересах та мотивації особистості, а також відповідних знань, умінь та навичок. Зміни, що відбуваються, викликають зміни у самосвідомості, як основі професійного самовизначення, що являє собою ставлення людини до себе, як до суб'єкта професійної діяльності і що формується на основі самопізнання і оцінки власних можливостей стосовно вимог конкретної професії. А тому готовність старшокласників до праці у сфері сільськогосподарського виробництва ми визначаємо як особистісне новоутворення, що включає прагнення до професійної діяльності, а також відповідні знання, уміння, навички та професійно значимі якості особистості.

Дослідження проблеми реалізації змісту профільної трудової підготовки школярів як засобу їх підготовки до свідомого вибору професії, аналіз педагогічних досліджень з питань удосконалення профорієнтаційної спрямованості змісту навчання і його конструювання обумовлюють необхідність розробки педагогічних основ і шляхів формування змісту, що максимально відповідав би цілям і завданням трудового становлення та професійного самовизначення учнів загальноосвітньої школи.

Дидактична проблема, стосовно сільської школи, яка стоїть сьогодні перед науковцями і методистами – це розробка такого змісту, який би відображав сучасний стан сільськогосподарського виробництва та рівень розвитку відповідних наук і в той же час був доступний для учнів, для формування у них інтересу до сільськогосподарських професій.

В сучасних умовах професійна діяльність у сільськогосподарському виробництві вимагає підготовки випускників середньої школи до оволодіння його основами, що повинно бути усвідомлено учнями на профорієнтаційному рівні та передбачає необхідність ознайомлення учнів з елементами основних професій необхідних для сучасного агропромислового комплексу, їх вимогами до людини, її знань, умінь, навичок і професійно важливих якостей. Це можуть бути знання, що формують образ дії, знання політехнічні (технологічні, технічні і т. ін.), а також ряд якостей, які містяться у професіограмах суміжних професій.

Сказане вище свідчить про те, що визначальним фактором формування змісту підготовки учнів до роботи у агропромисловому комплексі є його профорієнтаційна спрямованість. Цей фактор вказує на необхідність вивчення можливостей учнів та удосконалення складу навчального матеріалу для трудової профільної підготовки учнів з метою їх професійного самовизначення.

Наступним фактором формування змісту є його апробованість, що передбачає проведення не лише теоретичних та експериментальних досліджень, але й експертної оцінки змісту трудового навчання (спеціалістами, компетентними з питань трудової підготовки учнів до роботи в сучасному сільськогосподарському виробництві).

Згідно з дослідженнями вчених, що займались розробкою змісту трудової підготовки школярів виникла необхідність визначення принципів та комплексних критеріїв відбору змісту трудового навчання. Ми поділяємо думку вчених, які стверджують, що принципи вказують на загальний напрямок діяльності з формування змісту, критерії ж регулюють процедуру конструювання, відбір навчального матеріалу, його послідовність.

На основі аналізу педагогічної літератури ми виділити такі принципи формування змісту трудової профільної підготовки старших підлітків з метою формування професійної спрямованості на певні професії: політехнічна, загальнотрудова та професійна спрямованість змісту трудового профільного навчання і його взаємообумовленість з практичною діяльністю у

сільськогосподарському виробництві; взаємообумовленість змісту і процесу навчання.

На основі розроблених такими вченими як Ю.К.Бабанський [2], В.М.Мадзігон [4], М.П.Тименко [6], Д.О.Тхоржевський [7] критеріїв відбору та конструювання змісту трудової і професійної підготовки за різними профілями ми виділили комплексні критерії відбору змісту трудової профільної підготовки учнів 8-9 класів сільських шкіл до праці в агропромисловому комплексі:

1. Відповідність змісту трудового профільного навчання визначальним завданням у діяльності спеціалістів сучасного агропромислового комплексу.

2. Виховна і профорієнтаційна спрямованість змісту трудової підготовки як в теорії так і в практичній роботі.

3. Відповідність змісту політехнічному принципу у навчанні

4. Творчий характер діяльності учнів в навчальному процесі.

5. Взаємообумовленість пізнавальної інформації та практичних робіт учнів.

6. Доступність та відповідність навчального матеріалу кількості навчальних годин.

7. Достатній рівень матеріально технічного забезпечення для реалізації змісту.

Названі критерії є визначальними при формуванні змісту трудової профільної підготовки учнів 8-9 класів до роботи в сільськогосподарському виробництві, формування у них відповідної професійної спрямованості. Починається формування змісту з відбору системи знань та умінь і завершується структуруванням в програмах та реалізацією у навчально-виховній діяльності.

Для формування професійної спрямованості учнів необхідна така організація навчально-трудої діяльності, яка б актуалізувала для старшокласника поглиблення протиріччя між вимогами професій, яким надається перевага, та індивідуальними особливостями старшокласника. З позицій можливостей педагогічного впливу на даний процес, особлива увага

повинна приділятися пізнавальній та перетворюючій діяльності школярів.

Інваріативна частина діючих базових навчальних планів сільської середньої загальноосвітньої школи передбачає вивчення курсу „Основи фермерської діяльності” у 8-9 класах. На сьогодні розроблено досить багато програм факультативних курсів, курсів за вибором, що передбачають ознайомлення учнів 8-9 класів із основами сучасного сільськогосподарського виробництва за рахунок годин, передбачених варіативною частиною базового навчального плану. Існує ще один, „традиційний” шлях ознайомлення старших підлітків з особливостями професійної діяльності в названій галузі, а саме – трудове профільне навчання. Саме використання такої форми пропедевтичного вивчення основ праці в агропромисловому комплексі створює сприятливі умови для формування професійної спрямованості учнів 8-9 класів в процесі трудового навчання.

Отже визначальним фактором формування змісту підготовки учнів до роботи у фермерському господарстві є його профорієнтаційна спрямованість. Це є постановочний фактор, який лише вказує на можливості учнів та склад навчального матеріалу для організації їх навчально-трудової діяльності в умовах сільської школи.

Наступним фактором формування змісту є його апробованість. Даний фактор передбачає проведення не лише теоретичних та експериментальних досліджень, але й експертного оцінювання розроблюваного змісту навчання фахівцями, що мають досвід у підготовці відповідних кадрів на достатньому рівні компетентності.

Одним з визначальних експериментальних факторів у нашому дослідженні було використання програми курсу „Основи фермерського господарювання”, а тому коротко розкриємо особливості складу і структури її змісту.

Розглядаючи пізнавально-перетворюючу діяльність особистості у контексті суспільних відносин, ми неминуче приходимо до аналізу її можливостей, бо виховна функція діяльності визначається тим, у якій мірі вона забезпечує рух людини у системі цих відносин як об’єкта і суб’єкта суспільного

педагогічного управління. „Виконуючи і функцію об'єкта і функцію суб'єкта суспільних відносин, – вказує у цьому зв'язку І.Д.Бех, – людина повинна виявити себе активним діячем, оскільки лише через власну активність відбувається перетворення суспільних відносин в особисті сну структуру [3, 25].

Трудове профільне навчання і профорієнтація тісно пов'язані між собою єдиною метою. В нашому дослідженні це підготовка старшокласників до праці в сільськогосподарському виробництві. І тому визначаючи зміст, форми і методи професійної орієнтації старшокласників, слід передбачити обов'язковість залучення учнів до конкретної трудової діяльності, що є характерною в певному регіоні чи місцевості. В даному випадку праця буде засобом формування професійної спрямованості, а в подальшому – активізації професійного самовизначення особистості. Про це відмічає у своїй монографії Л.О.Аза, зокрема, вона говорить: „Виховання усвідомленої потреби до праці виявляється органічно пов'язаним з професійною орієнтацією учнів. При чому, цей зв'язок має характер взаємодії, так як праця є не лише метою, але і засобом розвитку особистості, а якість професійної орієнтації, в свою чергу, впливає як на ставлення до праці, так і на моральну самооцінку” [1, 123].

Важливе місце для розвитку операційно-технічної сфери, звичайно, займає профільна, поглиблена та професійна трудова підготовка, а також суспільно корисна продуктивна праця. Що стосується потребнісно-мотиваційної сфери, то найбільший вплив на розвиток має спільна робота школи і батьків, школи і центрів зайнятості, а також школи з місцевими господарствами і підприємствами сільськогосподарського спрямування.

Аналіз досліджень проблеми удосконалення змісту трудової підготовки свідчить, що зміст програм трудової підготовки неможливо правильно структурувати без врахування психолого-педагогічних аспектів формування знань та трудових умінь, а також змістовного передбачення раціональної послідовності їх формування та виховання професійно значущих якостей особистості. Отже, головним завданням є наукове обґрунтування не самої

діяльності вчителя, а проекту навчання, який складається із сукупності відомостей і вимог, що передбачають спільну діяльність вчителя і учнів. Тому структура програм трудової підготовки повинна характеризуватись системністю викладу, вимог і відомостей, їх повнотою і конкретністю, а також логікою формування знань та умінь з врахуванням вікових особливостей та рівня загальноосвітньої підготовки і при цьому виконувати функцію змісту навчання та керівництва діяльністю учителя і учнів.

Література:

1. Аза Л.А. Воспитание как философско-социальная проблема. – К.: Наукова думка, 1993. – 132 с.
2. Бабанский Ю.К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований: Дидактический аспект. – М.: Педагогика, 1982. – 192 с.
3. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання. – К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.
4. Мадзігон В.М. Трудове навчання, виховання і професійна орієнтація учнівської молоді. Методичні рекомендації. – К., 1981.– 229 с.
5. Скаткин М.Н., Краевский В.В. Содержание общего среднего образования: Проблемы и перспективы. – М.: Знание, 1981. – 96 с.
6. Тименко Н.П. Педагогическое обоснование содержания трудового обучения учащихся 5-8 классов неполной средней школы: Дис... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 1985. – 188 с.
7. Тхоржевський Д.О., Назимов І.М. Трудове виховання і професійна орієнтація школярів. – К., 1979. – 48 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА:

Люлька Василь Степанович – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки, психології і методики трудового та професійного навчання Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка.

Домашня адреса: 14000 м. Чернігів, вул. Дружби, б.5, т. 2-85-55